

KS. KRZYSZTOF JEŻYNA

ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA KOŚCIÓŁ W POLSCE W ŚWIETLE NAUCZANIA JANA PAWŁA II PODCZAS PIELGRZYMEK DO POLSKI

Przygotowanie do Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 zostało określone poprzez wezwanie do nowej ewangelizacji. Zaś istotę nowej ewangelizacji najlepiej wyraża postawa odpowiedzialności za Kościół i jego misję. Od czasów *Evangelii nuntiandi* Pawła VI Kościół swój obowiązek ewangelizacji rozumie dwojako: *ad intra* i *ad extra*. Bowiem podjęcie apostołstwa społecznego, uwzględniającego nowe uwarunkowania, uzależnione jest od intensywności życia duchowego i należytej formacji.

Jan Paweł II, w duchu refleksji soborowej, pyta w pierwszej encyklice jakimi drogami ma kroczyć Kościół, aby doznać odnowy. Według Papieża odpowiedź jest jedna: zwrot ku Chrystusowi – Odkupicielowi człowieka i świata. Skoncentrowanie się na Chrystusie Odkupicielu ma pomóc człowiekowi odnaleźć własną tożsamość, a Kościołowi ma pomóc na nowo określić jego zbawczą misję, bowiem celem Kościoła jest zbawienie człowieka. Tak wyraźne powiązanie – w wypowiedzi Ojca Świętego – Chrystusa z człowiekiem prowadzi do stwierdzenia, że człowiek jest drogą Kościoła, ponieważ Chrystus jest drogą człowieka (por. RH 14). Dlatego Papież konkluduje: „Kościół temu jednemu pragnie służyć, ażeby każdy człowiek mógł odnaleźć Chrystusa, aby mógł z każdym iść przez życie” (RH 13).

To dlatego Jan Paweł II podczas pielgrzymek do Polski ciągle przypomina Kościołowi polskiemu, że powinien on kroczyć podwójną drogą: ku Chrystusowi i ku człowiekowi. To ukierunkowanie wyraźnie odpowiada isto-

cie nowej ewangelizacji, która ma pozostać wierna Ewangelii Jezusa Chrystusa, ale także wierna człowiekowi uwarunkowanemu współczesnymi zjawiskami. Interesujące będzie – jak się wydaje – prześledzenie nauczania Jana Pawła II skierowanego do Rodaków podczas kolejnych pielgrzymek do Polski, a dotyczącego rozumienia i przeżywania tajemnicy Kościoła. Metoda historyczna pozwoli także uchwycić, jak wobec zmieniających się uwarunkowań Papież dostosowuje swoje nauczanie, wskazując nowe rozwiązania i nowe formy odpowiedzialności za Kościół.

Podczas I pielgrzymki do Polski Ojciec Święty swoją aktywność Papieża-Pielgrzyma uzasadniał przykładem Pawła VI, który w duchu dynamizmu soborowego pragnął odwiedzać różne kraje, w tym także Polskę. Papież mówił do Rodaków: „Gdy bowiem Kościół cały uświadomił sobie na nowo, iż jest Ludem Bożym – Ludem, który uczestniczy w posłannictwie Chrystusa, Ludem, który z tym posłannictwem idzie przez dzieje, który «pielgrzymuje», Papież nie mógł dłużej pozostać «więźniem Watykanu». Musiał stać się na nowo Piotrem pielgrzymującym”¹ A ponieważ Chrystus zażądał od Piotra i Apostołów, aby byli świadkami, On – Jan Paweł II swoją pielgrzymią posługę chciał uczynić świadectwem. Wypełniając tę posługę wraz z posłanym Kościołem stwierdził, że „Polska stała się w naszych czasach ziemią szczególnie odpowiedzialnego Świadectwa”² Świadectwo to jest tak istotne, że rodzi ogromne zadania i zobowiązania, czyli domaga się postawy odpowiedzialności.

Ponadto odpowiedzialność za Kościół wyrażona w wezwaniu do nowej ewangelizacji wymaga przekonania, że Kościół, który w swej wewnętrznej tajemnicy jest zawsze otwarty na odnowę, dzisiaj w obliczu zmian i groźnych zjawisk potrzebuje zdecydowanego ożywienia. Jeśli Jan Paweł II na zakończenie trzeciej pielgrzymki stwierdził, że Polska jest krajem misyjnym i tak, jak inne kraje Europy wymaga ewangelizacji, to znaczy, że odpowiedź polskich katolików powinna dotyczyć zarówno zmiany myślenia o Kościele, jak i zmiany sposobu apostolskiego zaangażowania w życiu religijno-społecznym³ Stąd zanim przyjdzie rozważyć nieco odmienne

¹ J a n P a w e ł I I. *Homilia na Placu Zwycięstwa (Warszawa 2.06.1979)*. W: *Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski. Przemówienia, dokumentacja*. Red. S. Dusza, F. Mąkinia. Poznań–Warszawa 1979 s. 19.

² Tamże s. 20.

³ J. Kudasiewicz uważa, że nikt nie podjął wezwania do ewangelizacji i dlatego owoce trzeciej pielgrzymki zostały zmarnowane. Por. J. K u d a s i e w i c z. *Nowa ewangelizacja po polsku. Esej teologiczno-pastoralny*. HD 62:1993 nr 4 s. 63.

formy odpowiedzialności za Kościół poszczególnych jego stanów, należy najpierw skoncentrować się na odpowiedzialności za rozumienie jego tajemnicy.

I. ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA SAMOŚWIADOMOŚĆ KOŚCIOŁA

Jan Paweł II, uczestnik Soboru Watykańskiego II, następnie promotor odnowy Kościoła w duchu dokumentów soborowych, podczas pielgrzymek do Ojczyzny przypominał o wciąż aktualnym zadaniu realizacji Soboru Watykańskiego II. Już jako Krakowski Kardynał podkreślał, że odkrycie tożsamości kościelnej prowadzi do podjęcia współpracy, a następnie współodpowiedzialności za Kościół. Przywołując naukę soborową o Kościele, mocno wskazywał, że „Kościół to my”, wszyscy ochrzczeni w Chrystusie. Jeśli Kościół odczytywany jest jako Mistyczne Ciało Chrystusa, to znaczy, że każdy członek Kościoła, zjednoczony osobiście z Chrystusem, staje się podmiotem, trzeba więc wyraźnie mówić o powołaniu chrześcijańskim wszystkich ochrzczonych do uczestnictwa w posłannictwie Chrystusa⁴

Należy jednak zgodzić się, że nie wszyscy chrześcijanie mają jednakowe powołanie i jednakowo uczestniczą w posłannictwie Chrystusa. Choć dokumenty soborowe wyróżniają podział na hierarchię, świeckich i zakony, to jednak cały Kościół jest odpowiedzialny, „jest to odpowiedzialność zróżnicowana, a zarazem scalona”⁵ Wojtyła rozróżnia odpowiedzialność przedmiotową i podmiotową: „Kościół to my, musimy mieć przed oczyma Kościół jako podmiot i jako przedmiot odpowiedzialności. Czyli Kościół jest odpowiedzialny za Kościół”⁶

Wojtyła rozważając istotę odpowiedzialności zauważa, iż można być odpowiedzialnym za kogoś, za coś lub przed kimś. Ostatecznie stwierdza, że „jesteśmy odpowiedzialni przed Bogiem i przed własnym sumieniem za Kościół”⁷ Odpowiedzialność za Kościół wiąże się z uznaniem Kościoła za wartość i tym większa jest odpowiedzialność, im bardziej przeżywamy Kościół jako wartość. Stąd dla kształtowania odpowiedzialności za Kościół

⁴ Por. K. W o j t y ł a. *Odpowiedzialność za Kościół*. W: *Chrześcijanin w Kościele*. Red. J. Majka. Wrocław 1979 s. 239.

⁵ Tamże s. 241.

⁶ Tamże.

⁷ Tamże s. 243.

istotne znaczenie ma budzenie i rozwijanie świadomości, że Kościół jest wartością. Dzieło odkrywania Kościoła jako wartości i pogłębianie świadomości Kościoła wyznacza, także w nauczaniu Jana Pawła II, odnowa soborowa.

Według Papieża szczególny wkład we wprowadzanie magisterium soborowego w życie miały i mają synody: zwyczajne i nadzwyczajne, kontynentalne, regionalne, krajowe i diecezjalne. W ciągu swoich podróży apostoelskich do Polski Jan Paweł II uczestniczył w pracach synodów diecezjalnych i synodu plenarnego lub przyjmował już zatwierdzone uchwały zakończonych synodów. Każdorazowo była to okazja przypomnienia, że synody są obecnie formą wyrażania odpowiedzialności za Kościół. Bowiem są przeprowadzane w zespołach, które tworzą wszystkie stany Kościoła, w tym szczególnie licznie uczestniczą świeccy, a także spełniają podstawowy cel Soboru, którym jest odnowa Kościoła w odpowiedzi na współczesne wezwania. Już podczas pierwszej pielgrzymki Papież zamykając Synod Archidiecezji Krakowskiej powiedział, że celem prac synodu miało stać się „aggiornamento Kościoła krakowskiego, poniekąd jego «udźcisieszenie», odnowa jego świadomości zbawczej misji oraz wyraźny program jej realizacji”⁸

Podczas IV pielgrzymki do Ojczyzny Papież uczestniczył w kilku zgromadzeniach synodalnych podkreślając ich znaczenie w odnowie Kościoła. Ojciec Święty otwierając I Synod Archidiecezji Białostockiej ukazał jego aktualność: „Synod jest zgromadzeniem, w którym przeplatają się ze sobą tradycja i współczesność. Z tradycji mamy czerpać doświadczenie i uczyć się, jak rozwiązywać współczesne problemy. A jest ich wiele. W perspektywie dwutysięcznego roku trzeba szukać skutecznych dróg dla ewangelizacji – mówimy dziś o potrzebie reewangelizacji chrześcijańskiej Europy – i trzeba szukać adekwatnych odpowiedzi na potrzeby naszych czasów”⁹ Celem Synodu będzie więc takie zainspirowanie ewangelizacji, aby cały Kościół był obecny na polu chrześcijańskiej miłości, w dziedzinie kultury i życia społecznego zgodnie ze społeczną nauką Kościoła.

⁸ Przemówienie Ojca Świętego na zakończenie Synodu Archidiecezji (Kraków 8.06.1979). W: *Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski* s. 173.

⁹ Przemówienie Ojca Świętego na otwarcie Synodu (Białystok 5.06.1991). W: *Czwarta pielgrzymka Ojca Świętego Jana Pawła II do Ojczyzny, 1-9 czerwca 1991 r. „Bogu dziękujecie, ducha nie gościę”* Red. E. Czumakow, D. Sobkowicz. Warszawa 1991 s. 183.

W Płocku Jan Paweł II, przyjmując dokumenty Synodu Diecezji Płockiej, podkreślił cechę wspólnotowości Kościoła i wskazał na wkład samego Synodu w budowanie Mistycznego Ciała Chrystusa¹⁰, jednak nowe czasy wymagają wspólnoty otwartej na świat. Dla chrześcijan taka wspólnota jest możliwa, gdyż Kościół jako „komunia” międzyludzka jest szczególnym odzwierciedleniem Komunii Trynitarnej w Bogu: Ojcu, Synu i Duchu Świętym (por. KDK 4). Ten synod, bardziej niż poprzednie, jest dziełem całego ludu Bożego i to stanowi o jego wyjątkowości. Jednak nowością aktualnego synodu ma być jego szczególne otwarcie się na posłannictwo w świecie. Aby zaś otwarcie nie oznaczało dostosowania się do świata, trzeba aby Kościół pytał: kim jesteś i kim powinieneś być, „aby odpowiedzieć znakom czasu (por. Mt 16, 3), aby odpowiedzieć oczekiwaniom i wymaganiom własnej społeczności, a pośrednio całego narodu, wchodzącego w nowy okres swych dziejów?”¹¹ Stąd otwarcie na świat powinna poprzedzać refleksja nad tożsamością Kościoła.

Wspólnotowy i misyjny wymiar synodu Jan Paweł II szczególnie podkreślił otwierając II Synod Plenarny w Polsce. Teologiczna prawda – o Kościele jako ludzie związanym jednością Ojca, Syna i Ducha Świętego – na synodzie znajduje swą aktualizację¹² Skupienie uwagi na trynitalnym wymiarze budowania wspólnoty sprawia, że synod nie jest jedynie czasem teoretycznych rozważań, ale staje się okazją umocnienia jedności ludu Bożego, zjednoczenia uczestników mocą jednoczącą Trójcę Świętą. Ze strony człowieka warunkiem trwania w jedności jest postawa nawrócenia. Zadania synodu plenarnego dotyczą nie tylko wspólnoty Kościoła, ale także jego misji w świecie. Jan Paweł II podkreślając wymiar historyczny wskazał, że synod odbywa się po Soborze Watykańskim II, a w obliczu początku trzeciego tysiąclecia po Chrystusie¹³ Dlatego też synod musi uwzględnić zarówno to, co stanowi *novum* soborowe, jak i znaki czasu kończącego się tysiąclecia. Stąd tak wyraźnie synodalne rozważania zostały skoncentrowane na nowej ewangelizacji, bowiem ona streszcza w sobie nową świadomość misji Kościoła i wrażliwość na znaki czasu.

¹⁰ *Słowo Ojca Świętego podczas nabożeństwa do Serca Pana Jezusa (Płock 5.06.1991)*. Tamże s. 267

¹¹ Tamże s. 268.

¹² Por. *Homilia Ojca Świętego podczas Mszy św. na rozpoczęcie Drugiego Synodu Plenarnego (Warszawa 8.06.1991)*. Tamże s. 288.

¹³ Por. tamże s. 289.

Jan Paweł II zamykając II Synod Plenarny dokonał jakby syntezy swoich wypowiedzi skierowanych do Kościoła polskiego przy okazji synodów. Najpierw Ojciec Święty przywołał słowa zawarte w *Tertio millennio adveniente*, że najlepszym przygotowaniem do Jubileuszu Roku Dwutysięcznego jest możliwie wierne wcielenie nauki Vaticanum II w życie każdego człowieka i całego Kościoła¹⁴ Szczególnie dwa aspekty odnowy Kościoła zainspirowane na Soborze podjął również synod plenarny. Kościół dokonał refleksji nad sobą i swoimi odniesieniami do świata współczesnego oraz wytyczył drogę, jaką winien kroczyć w spełnianiu swojej misji i posłannictwa apostołskiego. Znaczącą nowością Soboru był nacisk położony na współodpowiedzialność za Kościół wszystkich jego członków: biskupów, kapłanów, osób konsekrowanych i wiernych świeckich. Papież pochwalił synod za trud odbudowania i pogłębienia świadomości eklesjalnej. Jednak warunkiem powodzenia zadań, jakie sobie synod postawił, jest aktywne włączenie się i świadome uczestnictwo wszystkich członków Kościoła w jego życiu. Ojciec Święty wyraził opinię, że „o tyle więc Synod spełni swoje zadanie, o ile zdoła ożywić w sercach wszystkich – duchownych i wiernych świeckich – poczucie odpowiedzialności za Kościół i wolę aktywnego współdziałania w realizacji jego zbawczej misji”¹⁵ Odpowiedzialność za Kościół, wyrażona w budowaniu widzialnej wspólnoty, wymaga włączenia się w nową ewangelizację, której celem jest współtworzenie z Chrystusem cywilizacji miłości.

Bez wątplenia przemówienia w kontekście synodów diecezjalnych lub plenarnego w Polsce były najlepszą sposobnością teologicznego nauczania o tajemnicy Kościoła oraz określania jego nowych zadań. Natomiast w ogólnych przemówieniach Ojciec Święty jedynie okazjonalnie powraca do niektórych prawd o Kościele. Już w czasie I pielgrzymki Jan Paweł II, ukazując jak rozumienie tajemnicy Kościoła określa jego misję, odślonił tajemnicę narodzin Kościoła: przygotowujący przez całe życie Jezusa, rodzi się definitywnie, gdy Apostołowie otrzymują Ducha Świętego. Misja Apostołów zyskuje charakter uniwersalny: „Zesłanie Ducha Świętego oznacza początek Kościoła, który poprzez wszystkie pokolenia ma wprowadzać ludzi: ludzkość – ludy i narody – do jedności Ciała, Mistycznego Ciała Jezusa Chrystusa. Zesłanie Ducha Świętego oznacza początek i trwanie tej

¹⁴ Por. *Zamknięcie II Synodu Plenarnego – przemówienie (Warszawa 11.06.1991)*. W: J a n P a w e ł I I. *Polska 1999. Przemówienia i homilie*. Warszawa 1999 s. 132.

¹⁵ Tamże s. 133-134.

tajemnicy. Trwanie bowiem jest stałym powracaniem do początku”¹⁶ W przemówieniu do młodzieży Papież dodał, iż z wieczernika jerozolimskiego wyszedł Kościół, jako „żywa społeczność Ludu Bożego, jako wspólnota świadoma swej misji w dziejach człowieka”¹⁷

Podczas pielgrzymki przypadającej w okresie obchodów światowego Roku Odkupienia, Jan Paweł II powrócił do fundamentalnej prawdy dla początków Kościoła, iż narodził się on na mocy Odkupienia dokonanego przez Chrystusa¹⁸ Papież wyprowadza z tej zasadniczej prawdy zadania dla Kościoła: „Kościół wyłonił się z tajemnicy Odkupienia – i tajemnicą tą żyje na co dzień. W tej tajemnicy znajduje swoją najgłębszą rację bytu. Tę tajemnicę głosi i przepowiada w Ewangelii. Tę tajemnicę sprawuje w sakramentach, a nade wszystko w Eucharystii”¹⁹

Jan Paweł II – również w przemówieniach – wielokrotnie powracał do prawdy o jedności Kościoła, która ma charakter trynitarny: bierze wzór z jedności Trójcy Świętej, a jednocześnie Kościół buduje jedność w mocy darów Osób Boskich. Przywołując nauczanie soborowe Papież stwierdził, że Kościół w każdym czasie i przestrzeni, w każdym wymiarze swej geografii i historii jednoczy się jednością Ojca, Syna i Ducha Świętego²⁰ Kościół poprzez odniesienie wzorcze do Komunii Trynitarniej w Bogu ma stawać się „komunią” międzyludzką²¹

Kościół, który jest Ciałem Chrystusa, został przez Niego ukształtowany jako wspólnota zbawienia, w której On nieustannie żyje i działa. Dlatego podczas V pielgrzymki Papież wskazał na jeden z ważniejszych aspektów wiary mówiąc, że kto wierzy w Jezusa Chrystusa, ten powinien wierzyć w Jego Kościół: „Jeżeli naszą wiarą i życiem mówimy «tak» Chrystusowi, to trzeba również powiedzieć «tak» Kościołowi”²² Papież przyznaje, że Kościół jest rzeczywistością także ludzką, obciążony ludzkimi ograniczeniami i słabościami, ale równocześnie pyta: „czyż Chrystus sam nie

¹⁶ *Homilia (Gniezno 3.06.1979)*. W: *Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski* s. 35.

¹⁷ *Przemówienie do młodzieży (Warszawa 3.06.1979)*. Tamże s. 26.

¹⁸ Por. *Homilia „Pozwólmy ogarnąć się tajemnicy odkupienia” (Warszawa 16.06.1983)*. W: *Jan Paweł II. „Pokój tobie, Polsko! Ojczyzno moja!” Jan Paweł II znów na polskiej ziemi*. Watykan 1983 s. 13.

¹⁹ Tamże s. 12-13.

²⁰ Por. *Przemówienie w katedrze warszawskiej (Warszawa 2.06.1979)*. W: *Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski* s. 11.

²¹ Por. *Słowo Ojca Świętego podczas nabożeństwa do Serca Pana Jezusa* s. 267.

²² *Pozdrowienie Jana Pawła II z Wałów Jasnogórskich (Jasna Góra 4.06.1997)*. W: *V Pielgrzymka Jana Pawła II do Ojczyzny. Przemówienia i homilie*. Sandomierz 1997 s. 92.

chciał, aby nasza wiara w Kościół zmierzyła się z tą trudnością?”²³ Wzywa więc Ojciec Święty, by miłować Kościół, by przyjmować z ufnością to, co głosi i czego naucza Kościół, gdyż to sam Chrystus obecny w Kościele przemawia, przebacza i uświęca.

W tym kontekście łatwiej przywołać prawdę o hierarchicznym ustroju Kościoła. Ojciec Święty, ukazując bosko-ludzki charakter Kościoła, mówi: „Kościół, który jako Lud Boży został zbudowany na tajemnicy Wcielenia i Odkupienia, Kościół, który stale się rodzi z zesłania Ducha Świętego, jest rzeczywistością widzialną o wyraźnie określonym ustroju hierarchicznym. Ustrój ten stanowi o Kościele, jako określonej wspólnoty i społeczeństwie, które również poprzez swój hierarchiczny ustrój wpisuje się w dzieje ludzkości, w dzieje poszczególnych ludów i narodów”²⁴ Natomiast Papież, przywołując głównych patronów Polski: św. Wojciecha patrona ładu hierarchicznego w Ojczyźnie oraz św. Stanisława patrona ładu moralnego w Polsce, stwierdza w sposób syntetyczny: „Kościół potrzebuje ładu hierarchicznego w tym celu, aby mógł skutecznie służyć człowiekowi i społeczeństwu w dziedzinie ładu moralnego”²⁵

Kontynuując nauczanie o wspólnoty Kościoła Ojciec Święty odwołał się do obrazu Kościoła, jako budowli wznoszonej z żywych kamieni, gdzie kamieniem węgielnym jest Jezus Chrystus. Skoncentrowanie nauczania na wspólnoty Kościoła nie oznacza zagubienia indywidualności człowieka, jego wyjątkowego powołania. Właśnie bycie „żywym kamieniem” świątyni budowanej na fundamencie Chrystusa pozwala rozpoznać odrębność powołania w Kościele i w świecie. Choć wszyscy są odpowiedzialni, to jednak jest to odpowiedzialność zróżnicowana, bowiem inaczej przeżywają ją świeccy, kapłani i rodziny zakonne, natomiast pod przewodem Pasterzy mają działać zgodnie dla dobra całego Ludu Bożego²⁶ Papież wyraźnie zaznacza, że jedność i zarazem różnorodność to wielkie bogactwo Kościoła, które zapewnia mu ciągły i dynamiczny rozwój²⁷ Zwykle różnorodność

²³ Tamże.

²⁴ *Przemówienie do Plenarnej Konferencji Episkopatu Polski (Jasna Góra 5.06.1979)*. W: *Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski* s. 88.

²⁵ Tamże s. 96.

²⁶ Por. *Homilia Ojca Świętego na zakończenie Synodu Diecezjalnego (Kielce 3.06.1991)*. W: *Czwarta pielgrzymka Ojca Świętego* s. 107.

²⁷ Por. *Liturgia słowa – przemówienie (Warszawa-Praga 13.06.1999)*. W: *Jan Paweł II. Polska 1999* s. 183.

powodowana egoizmem rozbija jedność, w Kościele zaś różnorodność jest bogactwem, gdyż poprzez miłość następuje wzajemna wymiana darów.

II. ODPOWIEDZIALNOŚĆ KOŚCIOŁA ZA KOŚCIÓŁ

Jeśli odpowiedzialność za Kościół jest zróżnicowana, to warto prześledzić, jak w czasie kolejnych pielgrzymek Jan Paweł II kierował swoje wezwania do poszczególnych stanów Kościoła, określając ich pola odpowiedzialności za Kościół. Uznając odmienne formy odpowiedzialności biskupów, kapłanów, zakonników i świeckich nie należy wysuwać wniosku o ich całkowitej niezależności. Ojciec Święty bowiem wskazuje pola współodpowiedzialności zarówno w dziele formacji, jak i działań apostołskich.

Problem odpowiedzialności biskupów za Kościół w Polsce Jan Paweł II wielokrotnie podejmował podczas spotkań z Konferencją Episkopatu Polski. Kolegialna odpowiedzialność biskupów i całej Konferencji Episkopatu wyraża się nade wszystko w szukaniu jedności Kościoła, poprzez troskę o dobro wspólne²⁸ Podczas I pielgrzymki Papież wyznał, że to, co charakteryzuje Konferencję Episkopatu Polski to owa jedność, dzięki której biskupi najlepiej służą Kościołowi w Polsce²⁹ Jedność ze Stolicą Apostolską, a także jedność z Narodem sprawiły, że „ów wynikający z katolickiej jedności Kościoła udział Narodu polskiego w duchowym dziedzictwie tego Kościoła stał się czynnikiem łączącym oraz zabezpieczającym tożsamość i jedność Narodu w okresach szczególnie trudnych”³⁰ Słowa te były szczególnie donośnym świadectwem wówczas, gdy stale podejmowano starania o normalizację stosunków pomiędzy Kościołem a Państwem.

Jednym z najważniejszych zadań biskupów jest odpowiedzialność za prawdę. Najpierw konieczne jest określenie fundamentów moralnych, na których będą mogły powstawać i trwać różne wspólnoty, poczynając od małżeńskiej po państwową. Prawda jest pierwszym i podstawowym warunkiem odnowy społecznej. I choć słowa te dotyczyły prawa narodu do prawdy, który właśnie przeżył stan wojenny, to jednak nade wszystko

²⁸ Por. *Przestanie Jana Pawła II do Biskupów z Konferencji Episkopatu Polski (Kraków 8.06.1997)*. W: *V Pielgrzymka Jana Pawła II* s. 116.

²⁹ Por. *Przemówienie do Plenarnej Konferencji* s. 85.

³⁰ Tamże s. 89.

Ojciec Święty odniósł je do prawdy o wartości życia ludzkiego. Według słów przygotowania duszpasterskiego do drugiej pielgrzymki chodziło o wszechstronnie rozumiane życie: „Dar życia, dar życia godnego, dar życia nadprzyrodzonego”³¹

Według Ojca Świętego odpowiedzialność za prawdę Bożą wymaga od biskupów najpierw znajomości nauczania Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, a następnie jasnego przekazywania go kapłanom i wiernym³² Troska biskupów powinna rozciągać się na wszystkich, którzy przekazują prawdę ewangeliczną w szkołach czy uczelniach, a także za pomocą katolickich środków przekazu. W wypełnianiu misji profetycznej Kościoła w Polsce musiał zmierzyć się z wyzwaniem ateizmu i „z nową głębią i mocą przekonania dał świadectwo prawdzie o Bogu, o Chrystusie i o człowieku. W poprzek wszelkim redukcjonizmom natury epistemologicznej czy też systemowej, wbrew całej materialistycznej dialektyce”³³ Również dzisiaj, z racji swej misji ewangelizacyjnej, Episkopat musi głosić podmiotowość społeczeństwa i podstawowe prawa człowieka, a w określaniu porządku społeczno-etycznego powinien przybliżać społeczną naukę Kościoła.

W Polsce już niepodległej Ojciec Święty wskazał na nowe zadania pasterzy Kościoła: „w poprzednim układzie Kościół bronił człowieka; lepiej się wyrażając: Kościół stwarzał jakby przestrzeń, w której człowiek i naród mógł bronić swoich praw”, a teraz w chwili narodowej wolności „człowiek musi znaleźć w Kościele przestrzeń do obrony poniekąd przed sobą samym: przed złym użyciem swej wolności, przed zmarnowaniem wielkiej historycznej szansy dla Narodu”³⁴ Aby zdać „egzamin z wolności”, trzeba prze-

³¹ *Przemówienie do Plenarnej Konferencji Episkopatu Polski „Kolegialna jedność Konferencji Episkopatu – wsparciem dla każdego biskupa” (Częstochowa 19.06.1983).* W: J a n P a w e ł II. „Pokój tobie, Polsko!” s. 107.

³² *Przeżycie Jana Pawła II do Biskupów* s. 117

³³ *Przemówienie do Konferencji Episkopatu Polski „Czas nowego wyzwania w dziejach Kościoła na ziemi polskiej” (Warszawa 14.06.1987).* W: J a n P a w e ł II. „Odważ! Ja jestem, nie bójcie się” *III podróż apostołska do Polski (8-14.06.1987).* Poznań 1987 s. 177.

³⁴ *Słowo Ojca Świętego do Biskupów i Konsult Zakonnych męskich i żeńskich (Warszawa 4.06.1991).* W: *Czwarta pielgrzymka Ojca Świętego* s. 339. J. Krucina uważa, że podczas IV pielgrzymki Jan Paweł II zastał inną Polskę niż poprzednio, dlatego też na nowe wyzwania (sekularyzmu) musiał sformułować nowe wezwanie do ewangelizacji. Por. J. K r u c i n a. *Odmiany teraźniejszości wyzwaniem nowej ewangelizacji.* W: *Teologia i życie.* Red. M. Duda, S. Jasionek, J. Kuliberda, Z. Zgrzebny. Częstochowa 1994 s. 285.

strzeżać wolę Bożą wyrażoną w przykazaniach³⁵ Natomiast Ojciec Święty zapowiada, że Kościół obecnie – w sferze funkcji prorockiej – będzie musiał spełniać także rolę „znaku sprzeciwu” wobec zła, co jednak przysporzy mu niejednokrotnie krytyki.

Odpowiedzialność biskupów obejmuje także przygotowanie świeckich do im właściwej odpowiedzialności w Kościele. Uwzględniając polskie znaki czasu „świeccy powinni we własnym imieniu, ale jako wierni członkowie Kościoła, rozwijać myśl polityczną, życie gospodarcze i kulturę, zgodnie z zasadami Ewangelii”³⁶ Szczególna odpowiedzialność biskupów powinna być ukierunkowana na uwrażliwienie społeczeństwa na działanie wspólnotowe: „nowym wymiarem działalności kościelnej są organizacje katolickie, a wśród nich Akcja Katolicka”³⁷

Natomiast w perspektywie zjednoczenia z Unią Europejską biskupi ponoszą odpowiedzialność za promocję wartości religijnych i wkład ludzi wierzących we współczesną kulturę. Dlatego Jan Paweł II wielokrotnie podkreślał, że Polska może zaofiarować Europie swoją chrześcijańską tradycję i bogate współczesne doświadczenie religijne³⁸

Zadania apostołskie i ewangelizacyjne wymagają mobilizacji i gotowości duchowej całej wspólnoty Kościoła, potrzebują przede wszystkim dobrych pasterzy. A ponieważ w wypełnianiu funkcji pasterskich biskupów pomagają im kapłani, warto rozważyć dziedziny odpowiedzialności kapłanów za Kościół. Spotykając się z kapłanami podczas I pielgrzymki Papież wyznał, że chcąc się podzielić z Kościołem powszechnym wizją i doświadczeniami polskiego kapłaństwa spotkał się z zarzutem, że zaleca całemu Kościołowi polski model kapłaństwa, które jest klerykalne i nie wytrzyma próby czasu w zsekularyzowanym świecie. Tymczasem, gdy mówi się w Kościele zachodnim o kryzysie tożsamości kapłańskiej, w Polsce problem ten występuje w minimalnym stopniu. Kapłani wiedzą kim są i jaka jest ich misja, a wszystko to dzięki doświadczeniom historycznym, które sprawiły, że kapłani

³⁵ Por. A. N o s s o l. *Z czym w jutro chrześcijańskiej Europy?* AK 118:1992 z. 1 s. 75.

³⁶ *Prześcień Jana Pawła II do Biskupów* s. 119.

³⁷ Tamże. Kudasiwicz sugeruje, by zaufać metodzie ewangelizacyjnej Jezusa i ewangelizować zarówno tłumy, jak i budować małe wspólnoty uczniów, ewangelizatorów. Por. *Nowa ewangelizacja* s. 70-71.

³⁸ Por. *Oreǳie do Konferencji Episkopatu Polski (Warszawa 11.06.1999)*. W: J a n P a w e ł II. *Polska 1999* s. 125.

byli blisko ludzi i dziejów Ojczyzny³⁹ Dlatego Papież zachęca kapłanów do wierności misji kapłańskiej, którą winni sprawować w stylu ewangelicznego świadectwa i służby społecznej. Bowiem brak tego stylu, służby i świadectwa powoduje wielkie zagrożenie dla Kościoła, gdyż Kościół najłatwiej pokonać przez kapłanów. Jeśli więc kapłani zachowają jedność z Episkopatem i całą społecznością Kościoła, wówczas sprawdzą się słowa Ojca Świętego, mówiące że „Kościół w Polsce dzięki kapłanom jest niepokonany”⁴⁰

Zachowanie stylu kapłaństwa służebnego wymaga najpierw odkrycia wielkiej godności sakramentu kapłaństwa, a następnie pielęgnowania źródeł powołania i wytrwania w postawie służby. Kapłan poprzez sakrament kapłaństwa nie tylko zyskuje wyjątkową godność bycia, jak każdy chrześcijanin, „alter Christus”, ale otrzymuje moc działania „in persona Christi” Mając na uwadze godność kapłaństwa Papież pyta: czy jesteście świadomi tego, na cośmy się odważyli?⁴¹ Dlatego przemawiając do neoprezbiterów Ojciec Święty sugerował, że jeśli przeżywają wewnętrzny lęk przed przyjęciem święceń, to jest to dobry znak, wyraża on bowiem właśnie poczucie odpowiedzialności⁴²

Tak mocne podkreślanie godności powołania kapłańskiego ma uświadomić kapłanom poczucie odpowiedzialności za przyjęty sakrament i jego misję. Pomocą w zachowaniu odpowiedzialności za kapłaństwo będzie pielęgnowanie początków powołania. Przemawiając do alumnów Papież wskazał na wagę i znaczenie decyzji wyboru powołania kapłańskiego. Dziś, gdy młodzi coraz częściej boją się poważnych decyzji i powierzenia siebie samego komuś, bez żadnych zabezpieczeń, trzeba mocą wiary zdobyć się na pójście za Chrystusem i służbę Chrystusowi w Kościele⁴³ Jan Paweł II przypomina, że kapłaństwo jest poczęte z miłości do Jezusa

³⁹ *Przemówienie do kapłanów (Częstochowa 6.06.1979)*. W: *Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski* s. 126.

⁴⁰ Por. tamże s. 127

⁴¹ *Nieszpory eucharystyczne przed katedrą „Występujecie w imieniu Kościoła, który służy ubogim” (Tarnów 10.06.1987)*. W: *Jan Paweł II. „Odwagi! Ja jestem”* s. 67.

⁴² Por. *Homilia podczas święceń kapłańskich „Kapłaństwo jest wymagające” (Lublin 9.06.1987)*. Tamże s. 54.

⁴³ Por. *Przemówienie do alumnów seminariów duchownych „Bądźcie otwarci na służbę wspólności” (Szczecin 11.06.1987)*. Tamże s. 98.

Chrystusa, jako odpowiedź na Jego miłość „aż do końca”, dlatego rodzi wewnętrzny imperatyw, by na podobieństwo Jezusa oddać siebie⁴⁴

Trzeba tę miłość pielęgnować, gdyż ona sprawia, że powołanie się rozwija i przyjmuje postać służby. Ludzie zaś czekają na świadectwo kapłańskiej służby. Do polskiego kapłana przychodzą ludzie udręczeni, poniżeni, zagrożeni i potrzebują nadziei⁴⁵ Dlatego Papież upomina kapłanów, aby ludzie potrzebujący nie spotkali się z nieufnością lub obojętnością z ich strony. Postawę służby wyraża także realizowanie powołania do ubóstwa, które pozwala kapłanowi zachować wrażliwość na ludzi ubogich⁴⁶ Papież przypomina, że kapłani występują w imieniu Kościoła, który dziś głosi „opcję preferencyjną” na rzecz ubogich. Ponadto kapłani, poprzez rezygnację z dążenia do bogactw materialnych, stają się świadkami królestwa duchowego, a to jest szczególnie aktualne w nowych warunkach życia społecznego: ścierania się sprzecznych interesów i sporów na tle finansowym⁴⁷

Wreszcie nowe czasy wymagają nowych form pracy duszpasterskiej, zwłaszcza nowych form pracy społecznej, a to związane jest z wszechstronnym przygotowaniem. Dlatego Jan Paweł II mówił do alumnów o potrzebie integralnej formacji do kapłaństwa, a potem permanentnej formacji kapłańskiej, która pozwoli osiągnąć dojrzałość duchową, intelektualną i apostolską. Formacja ta jest konieczna również ze względu na odpowiedzialność kapłanów za formację chrześcijańską laikatu, czyli przygotowanie świeckich współpracowników do dzieła ewangelizacji⁴⁸ Właśnie do neoprezbiterów Papież powiedział, że szczególnie współpraca ze świeckimi będzie znakiem ich odpowiedzialności za Kościół, za chrześcijański kształt polskiego życia: „Od Was, od kapłanów, którzy wejdą w rok dwutysięczny, w znacznym stopniu zależeć będzie ukształtowanie prawidłowej świadomości zarówno świeckich, jak i kapłanów, aby każdy chrześcijanin był żywą częścią Kościoła-Ciała Chrystusowego wnoszącą swój trud ofiarnego życia do wspólnego dobra”⁴⁹

⁴⁴ Por. *Nieszpory eucharystyczne „Występujecie w imieniu Kościoła”* s. 68.

⁴⁵ Por. tamże s. 69.

⁴⁶ Por. tamże s. 69 i 99.

⁴⁷ Por. *Słowo Ojca Świętego do alumnów łomżyńskiego seminarium (Łomża 5.06.1991)*.
W: *Czwarta pielgrzymka Ojca Świętego* s. 162-163.

⁴⁸ Por. *Przemówienie do alumnów seminariów duchownych* s. 97.

⁴⁹ *Homilia podczas święceń kapłańskich „Kapłaństwo jest wymagające”* s. 52.

Kolejnym środowiskiem Kościoła, które jest wezwane do odpowiedzialności za Kościół, są rodziny zakonne. Podczas pielgrzymek Ojciec Święty chętnie spotykał się rodzinami zakonnymi, z którymi dzielił się zadaniami, przed którymi stoi Kościół i tym samym wzywał je do odpowiedzialności za Kościół. W czasie pierwszej pielgrzymki Jan Paweł II wyznał, że świat zakonny, zarówno męski, jak i żeński, czeka na osobisty dokument, który dotykałby specyfiki osób i rodzin zakonnych. Stąd poszczególne wypowiedzi skierowane do środowiska zakonnego mają charakter przyczynkowy, przygotowujący dokument⁵⁰ W przemówieniu do przełożonych zgromadzeń męskich i żeńskich Ojciec Święty stwierdził, że pomimo kryzysu życia zakonnego w świecie, zakony zachowały swoją tożsamość, czują się potrzebne społecznie i są prawidłowo wmontowane w całokształt życia i posłannictwa Kościoła w Polsce⁵¹ W warunkach polskich, ponieważ system totalitarny zachwiał podstawowe charyzmaty, zakony potrzebują na nowo odczytania i określenia swojej misji.

Jan Paweł II, podkreślając związek życia zakonnego z Kościołem, stwierdził, że „bez zgromadzeń zakonnych, bez życia «poświęconego Bogu» poprzez śluby: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa, Kościół nie byłby w pełni samym sobą”⁵² Życie zakonne, które jest świadectwem eschatycznego powołania człowieka, powinno przybierać konkretny kształt apostołstwa, które jest wielorakie i związane z charyzmatem zgromadzenia. Jednak cechą wspólną powinno być świadectwo miłości. Dzisiaj, gdy świat traci zdolność do altruizmu i bezinteresownej miłości połączonej z ofiarą, trzeba świadectwa miłości ofiarnej, która potrafi miłować w pełni oraz miłować tam, gdzie inni już nie potrafią⁵³

Podczas spotkania z siostrami klauzurowymi Ojciec Święty powiedział, że wśród dzieł apostołskich jest również dzieło modlitwy i ofiary zgromadzeń klauzurowych. Bowiem poprzez misterium Kościoła siostry klauzurowe nie są odcięte od świata, lecz znajdują się w centrum życia spo-

⁵⁰ Por. *Przemówienie do wyższych przełożonych zgromadzeń męskich (Jasna Góra 4.06.1979)*. W: *Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski* s. 58-59. W czasie V pielgrzymki Papież wylicza dokumenty skierowane do zakonów. Por. *Przeżycie do osób konsekrowanych (Częstochowa 4.06.1997)*. W: *V Pielgrzymka Jana Pawła II* s. 84.

⁵¹ *Przemówienie do wyższych przełożonych zgromadzeń męskich (Jasna Góra 4.06.1979)*. W: *Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski* s. 60.

⁵² Por. *Przemówienie do sióstr zakonnych (Jasna Góra 5.06.1979)*. Tamże s. 76.

⁵³ Por. tamże s. 77

tecznego⁵⁴ Do nich ludzie przynoszą prośby o modlitwę wstawienniczą wiedząc, że spotkają się z przyjęciem i ofiarną pomocą. Trzeba Kościołowi świadectwa miłości na wzór Chrystusa, który umiłował „aż do końca” W innym miejscu Papież dodał, że kontemplacja i umartwienie osób konsekrowanych jest szczególną siłą i gwarancją skuteczności apostołstwa Kościoła⁵⁵ Wobec współczesnego przeakcentowania aktywizmu w pracy apostołskiej istotne staje się wskazanie na znaczenie modlitwy i kontemplacji.

W czasie pielgrzymki roku 1991 Ojciec Święty powrócił do istoty powołania zakonnego i jego misji. Umieścił powołanie zakonne w kontekście powszechnego powołania do świętości. Od momentu chrztu każdy człowiek doznaje szczególnego zjednoczenia z Chrystusem, stając się nowym stworzeniem doznaje mocy odkupienia i wzrasta ku doskonałości. Jednak „to, co w chrzcie jest sakramentem, sakramentalnym początkiem życia w Chrystusie – to w konsekracji zakonnej staje się szczególnym programem życia. Staje się regułą i charyzmatem. Staje się świadectwem i apostołstwem”⁵⁶ Osoby konsekrowane poprzez radykalizm naśladowania Chrystusa mają być świadkami Boga i Jego Królestwa. Dlatego Kościół potrzebuje ich obecności w misji ewangelizacyjnej, potrzebuje ofiary osób zakonnych w dziedzinie pracy apostołskiej, charytatywnej i wychowawczej.

W czasie V pielgrzymki Ojciec Święty niejako syntetyzuje swoje wypowiedzi do środowisk zakonnych. Życie konsekrowane jest głównie zespolone ze świętością i misją Kościoła, bowiem wyraża istotę powołania chrześcijańskiego. Papież podkreślił, że od początku swego pontyfikatu, troszcząc się o odnowę Kościoła, zwracał uwagę na życie i apostołstwo osób konsekrowanych, gdyż mają one do odegrania ważną rolę w ewangelizacji współczesnego świata. W czasach duchowego zagubienia i zamętu, gdy szerzą się tendencje liberalne i laickie, sekularyzm i relatywizm moralny, potrzebne jest światu zdecydowane świadectwo. Papież wzywa osoby konsekrowane do udziału w nowej ewangelizacji: „szukajcie nowych dróg wprowadzania Ewangelii we wszystkie dziedziny ludzkiej rzeczywistości pamiętajac, że

⁵⁴ Por. *Przemówienie do sióstr klauzurowych Wasze życie głosi sakrament Chrystusowej miłości «aż do końca»* (Warszawa 8.06.1987). W: J a n P a w e ł II. „*Odważ! Ja jestem*” s. 19.

⁵⁵ Por. *Słowo Ojca Świętego do zakonników i zakonnice* (Kielce 4.06.1991). W: *Czwarta pielgrzymka Ojca Świętego* s. 113.

⁵⁶ Tamże s. 111.

nowa ewangelizacja nie może pominąć głoszenia wiary i sprawiedliwości, obrony niepodważalnego prawa do życia od momentu poczęcia aż do naturalnej śmierci oraz ukazywania tajemnicy Kościoła – Mistycznego Ciała Chrystusa”⁵⁷ Choć rozległe jest pole pracy apostołskiej, w której mogą uczestniczyć osoby konsekrowane, jednak Papież podkreśla konieczność dawania osobistego i wspólnotowego świadectwa świętości, ona bowiem jest źródłem apostołskiego dynamizmu Kościoła⁵⁸

Szczególność odpowiedzialności kapłanów i osób zakonnych za katolików świeckich bierze się stąd, że oni zawsze byli uznawani za podmiot aktywny w Kościele, zaś świeccy zostali na nowo wezwani do aktywności dopiero po Vaticanum II. Tymczasem, jak to już zostało powiedziane, świeccy nie tylko są w Kościele, ale są Kościołem. Świadomość własnej tożsamości, wynikającej z darów sakramentów inicjacji, warunkuje podejmowanie odpowiedzialności za Kościół i jego misję. Ojciec Święty chcąc uzasadnić, że świeccy, jako członkowie Kościoła, powinni uczestniczyć w życiu publicznym, odwoływał się do prawd fundamentalnych wskazując na dary sakramentalne i zobowiązania, które decydują o ich tożsamości. Papież mówił: „jesteście ludem Bożym z inicjatywy i daru Boga Żywego”, ale „przynależność do ludu Bożego urzeczywistnia się poprzez twórczy udział w misji i władzy samego Chrystusa”⁵⁹ Wielkość obdarowania wymaga wielkodusznej odpowiedzi i dynamicznego udziału w potrójnej misji Chrystusa. Dlatego Jan Paweł II zachęca świeckich, by te prawdy wciąż odczytywali w dokumentach soborowych i innych dokumentach o świeckich.

Podczas spotkania z laikatem w czasie IV pielgrzymki swoją wypowiedź Papież rozpoczął od podziękowania Bogu za ich ogromne zaangażowanie apostołskie oraz odpowiedzialność za Kościół⁶⁰ Ojciec Święty dziękował za przekaz wiary młodemu pokoleniu, za stosunkowo wysoki poziom praktyk religijnych, za raczej wysoką świadomość kościelną, za duszpasterstwo specjalistyczne i zawodowe, za ożywienie wspólnot religijnych. Dziękczynieniu towarzyszyła jednak troska pasterska Papieża o rozwój tych wspomnianych dziedzin życia laikatu, a także wezwanie do otwarcia się na

⁵⁷ *Przeżycie do osób konsekrowanych* s. 85.

⁵⁸ Por. tamże s. 87.

⁵⁹ *Słowo Ojca Świętego podczas spotkania z laikatem w Katedrze Olsztyńskiej (Olsztyn 6.06.1991)*. W: *Czwarta pielgrzymka Ojca Świętego* s. 215-217.

⁶⁰ Por. tamże s. 217.

te dziedziny życia społecznego, które były dotychczas zamknięte dla świeckich.

Katolicy świeccy powinni bronić chrześcijańskiego charakteru rodziny⁶¹. Powinni także podejmować większą odpowiedzialność za kształt życia społecznego, a to oznacza najpierw konieczność pogłębienia świadomości społecznej świeckich. Bowiem w okresie przemian społecznych w Polsce Kościół spotyka się coraz częściej z krytyką i zarzutami, jakoby dążył do panowania i zagrażał autonomii różnych dziedzin życia społecznego⁶². Te sugestywne poglądy dzielają nieraz katolicy świeccy, dlatego trzeba pogłębienia ich wiedzy w duchu społecznej nauki Kościoła, a także zaangażowanej obecności w życiu publicznym. Kościół poprzez ludzi chce być obecny w świecie i poprzez świeckich chce wnosić ducha Ewangelii w życie społeczne. Pomocą mają służyć duszpasterstwa zawodowe, które choć przeżywają kryzys, nadal tworzą środowiska życia i działania przenikniętego wiarą i modlitwą.

Wielkim darem dla ludzi świeckich, którzy szukają większej odpowiedzialności za Kościół w Polsce są nowe wspólnoty religijne. Wspólnoty nie tylko ratują osoby od samotności, ale „wspólnoty te kształtują nowy styl bycia katolikiem i nowy styl odpowiedzialności za Kościół i za wiarę: styl, który cechuje radość wiary, czynny udział w życiu Kościoła, zaangażowanie apostołskie oraz głębsza wrażliwość charytatywna”⁶³. Ojciec Święty szczególnie podkreślał znaczenie Akcji Katolickiej, która obok ruchów i wspólnot modlitewnych jest szkołą wiary⁶⁴ oraz szkołą ludzi odpowiedzialnych za Kościół⁶⁵. Przypomina jedynie Papież, że większe zaangażowanie ruchów i wspólnot w nową ewangelizację i w życie społeczne wymaga stałej formacji religijno-społecznej i głębszej duchowości⁶⁶.

Wyakcentowanie znaczenia wspólnot i ruchów religijnych nie oznacza pomniejszenia roli parafii. Powyższe wskazania odniósł Jan Paweł II ostatecznie do życia parafialnego, uważając, że mogą zostać zrealizowane jedynie w żywej wspólnocie wiernych. Ludzie świeccy, przewyciężając

⁶¹ Por. tamże s. 218.

⁶² Por. tamże.

⁶³ Tamże s. 219.

⁶⁴ Por. *Homilia Papieża Jana Pawła II z okazji kanonizacji bł. Jana z Dukli (Krosno 10.06.1997)*. W: *V Pielgrzymka Jana Pawła II* s. 151; por. tamże s. 119.

⁶⁵ Por. J a n P a w e ł II. *Pozdrowienie na zakończenie Mszy św. na hipodromie w Sopocie (Sopot 5.06.1999)*. W: J a n P a w e ł II. *Polska 1999* s. 21; tamże s. 88.

⁶⁶ Por. *Homilia Papieża Jana Pawła II z okazji kanonizacji bł. Jana z Dukli* s. 151.

konsumpcyjny i bierny styl bycia katolikiem, mają tworzyć Kościół żywy, mają tworzyć „communio”, czyli wspólnotę osób wierzących w Chrystusa, które wzajemnie się obdarowują na miarę odkrytych charyzmatów. Trzeba przekonania i wysiłku, aby „Kościół i każda parafia przemieniała się we wspólnotę braci i sióstr, którzy razem podejmują czynną odpowiedzialność za Kościół i za sprawę Ewangelii”⁶⁷

Podczas VI pielgrzymki Ojciec Święty, w duchu nauczania soborowego, wskazał, że nowa ewangelizacja stawia przed katolikami świeckimi wielkie wyzwania. Dzisiaj, gdy ludzkość gubi się pośród gwałtownych zmian, gdy zagubieni młodzi ludzie padają ofiarą sekt i religijnych wypaczeń lub ulegają różnym formom zniewolenia, Papież wzywa świeckich, by wobec tych wyzwań włączyli się w zbawczą misję Kościoła. Trzeba autentycznego świadectwa wiary ukazanego życiem świeckich, świadectwa wierności Kościołowi i człowiekowi⁶⁸ Jednak jedynie świadectwo wszystkich, którzy tworzą Kościół, jest świadectwem pełnym i owocnym. Dlatego też Ojciec Święty nieustannie podkreśla, że cały Kościół jest odpowiedzialny za Kościół, tym samym przekonuje do wzajemnego szacunku i współpracy kapłanów, zakonników i świeckich.

Kościół polski zrodził się z misji następców Apostołów, którzy wypełniając nakaz Chrystusa przynieśli na te ziemie Ewangelię. Życie Kościoła tak mocno przeniknęło ducha Narodu, że ukształtowało obyczaje i tradycję chrześcijańską. Dlatego Kościół w Polsce, który przygotowuje się do Wielkiego Jubileuszu, powinien pozostać wierny swoim korzeniom. Papież wyjaśnia, że owa wierność ma charakter twórczy, umie łączyć tradycję z nowymi znakami czasu: „wierność korzeniom oznacza nade wszystko umiejętność budowania organicznej więzi między odwiecznymi wartościami, które tylekroć sprawdziły się w historii, a wyzwaniami współczesnego świata, między wiarą a kulturą, między Ewangelią a życiem”⁶⁹ Świadomość dziedzictwa sprawia, że „spoczywa na nas odpowiedzialność – za

⁶⁷ *Słowo Ojca Świętego podczas spotkania z laikatem* s. 220. R. Kamiński uważa, iż wezwanie do nowej ewangelizacji zawarte w przesłaniu papieskim do rodaków i w dokumentach przygotowawczych do II Polskiego Synodu Plenarnego zostanie zrealizowane, gdy parafie staną się żywymi ośrodkami ewangelizacji. Por. R. K a m i ń s k i. *Ewangelizacja parafii przez kaznodziejstwo*. RT 40:1993 z. 6 s. 64.

⁶⁸ Por. *Homilia (Siedlce 10.06.1999)*. W: J a n P a w e ł II. *Polska 1999* s. 87.

⁶⁹ *Słowo pożegnalne Papieża Jana Pawła II na lotnisku w Balicach (Kraków 10.06.1997)*. W: *V Pielgrzymka Jana Pawła II* s. 157.

rozwój wiary, za zbawienie współczesnego człowieka i za losy Kościoła w nowym tysiącleciu”⁷⁰

Kościół, świadomy własnej tożsamości, chce wychodzić na spotkanie człowieka współczesności i przyszłości. Kościół, który na Soborze dokonał gruntownego poznania siebie, swej natury i misji, pragnie odpowiadać na pytanie ludzkich serc i ludzkich dziejów, aby dopełniać dzieła odkupienia człowieka⁷¹ Odpowiedzialność za Kościół wiąże się także z odpowiedzialnością za pogłębione życie religijne w duchu wiary, nadziei i miłości, umocnione życiem sakramentalnym i żywą modlitwą oraz wiąże się z odpowiedzialnością za obecność Kościoła w życiu społecznym według wskazań społecznej nauki Kościoła. Zagadnienia te wymagają jednak odrębnych opracowań.

BIBLIOGRAFIA

I. Przemówienia i homilie Jana Pawła II podczas pielgrzymek do Ojczyzny

Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski. Przemówienia, dokumentacja. Red. S. Dusza, F. Mąkinia. Poznań–Warszawa 1979.

J a n P a w e ł II. „Pokój tobie, Polsko! Ojczyzno moja!” Jan Paweł II znów na polskiej ziemi. Watykan 1983.

J a n P a w e ł II. „Odwagi! Ja jestem, nie bójcie się” III podróż apostolska do Polski (8-14.06.1987). Poznań 1987.

Czwarta pielgrzymka Ojca Świętego Jana Pawła II do Ojczyzny, 1-9 czerwca 1991 r. „Bogu dziękujcie, ducha nie gaście” Red. E. Czumakow, D. Sobkowicz. Warszawa 1991.

V Pielgrzymka Jana Pawła II do Ojczyzny. Przemówienia i homilie. Sandomierz 1997.

Jan Paweł II. Polska 1999. Przemówienia i homilie. Warszawa 1999.

⁷⁰ Homilia (Kraków 15.06.1999). W: J a n P a w e ł II. Polska 1999 s. 214.

⁷¹ Por. Homilia (Jasna Góra 4.06.1979). W: Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski s. 53.

II. Opracowania

- K a m i ń s k i R.: Ewangelizacja parafii przez kaznodziejstwo. RT 40:1993 z. 6 s. 63-73.
- K r u c i n a J.: Odmiany terażniejszości wyzwaniem nowej ewangelizacji. W: Teologia i życie. Red. M. Duda, S. Jasionek, J. Kuliberda, Z. Zgrzebny. Częstochowa 1994 s. 283-296.
- K u d a s i e w i c z J.: Nowa ewangelizacja po polsku. Esej teologiczno-pastoralny. HD 62:1993 nr 4 s. 63-74.
- N o s s o l A.: Z czym w jutro chrześcijańskiej Europy? AK 118:1992 z. 1 s. 65-81.
- W o j t y ł a K.: Odpowiedzialność za Kościół. W: Chrześcijanin w Kościele. Red. J. Majka. Wrocław 1979 s. 239-244.

RESPONSIBILITY FOR THE CHURCH IN POLAND
IN THE LIGHT OF JOHN PAUL II'S TEACHING
DURING HIS PILGRIMAGES TO POLAND

S u m m a r y

From the beginning of his pontificate John Paul II on started his work to prepare the universal Church for the celebrations of the Great Jubilee of the Year 2000. The schedule of that preparation is summarized in his call to new evangelization. The Holy Father makes it precise in his successive documents and during his apostolic visits. During his pilgrimages to Poland the Pope calls on his fellow-men to a greater responsibility for the Church. This responsibility means on the one hand a more profound self-awareness of the Church and a sense of identity with the Church; on the other hand, all the baptized should join in the performance of a mission within the Church and in the world. Those who make up various states in the Church: bishops, priests, religious and lay people, though in a varied way, participate in the threefold mission of Christ carried out in the Church.

Translated by Jan Kłós